

BUTLLETÍ

de l'associació cultural catalana als països nòrdics
~ les quatre barres ~

núm 46 any 1990

BUTLLETÍ
DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL CATALANA
ALS PAÏSOS NÒRDICS
LES QUATRE BARRES

Publicació (Tidskrift)	:	ISSN 0349-6120
Editor (Utgivare)	:	Les Quatre Barres Humlegårdsgatan 17 2tr ög 114 46 Stockholm Suècia
Compte Corrent Postal (Postgirokonto)	:	970916-3 Stockholm
Editor responsable (Ansvarig utgivare)	:	Ramon Cavaller
Cap de redacció (Redaktör)	:	Bodil Ceballos
Disseny (Lay-out)	:	Jordi Bota
Impressió (Tryckning)	:	Idérik Original & Offset AB, Gävle
Subscripció anual (4 números)	:	Països Nòrdics, 45 corones Altres països, 55 corones
Årsprenumeration (4 nummer)	:	Norden, 45 kronor andra länder, 55 kronor
Quota socis de Les Quatre Barres	:	95 corones (Butlletí inclòs) quota familiar 125 corones
Medlemsavgift föreningen Les Quatre Barres	:	95 kronor (med Butlletí) familj 125 kronor

oooo00oooo

SUMARI 2/1990 - núm./ nr. 46, any XIII (ärgång 13)

Editorial.....	3
Correu.....	5
Notícies.....	7
Kulturella nyheter.....	9
Aviat farà un any.....	13
La corona de núvia dels follets.....	19
Visita a Peníscola.....	22
"Venid valencianos".....	24
"La mascletà".....	26
Retalls.....	28

EDITORIAL

Ja ha passat quasi un any des que la *Katalansk Vår* (Primavera Catalana) va tancar les seves portes. El fort impacte que va tenir a la societat sueca ens va sorprendre i alegrar a tots els catalans de Suècia. Però, malgrat l'èxit d'aquesta manifestació cultural, quedava el dubte de si serviria per a engegar un autèntic intercanvi entre Catalunya i Suècia en el camp de la cultura.

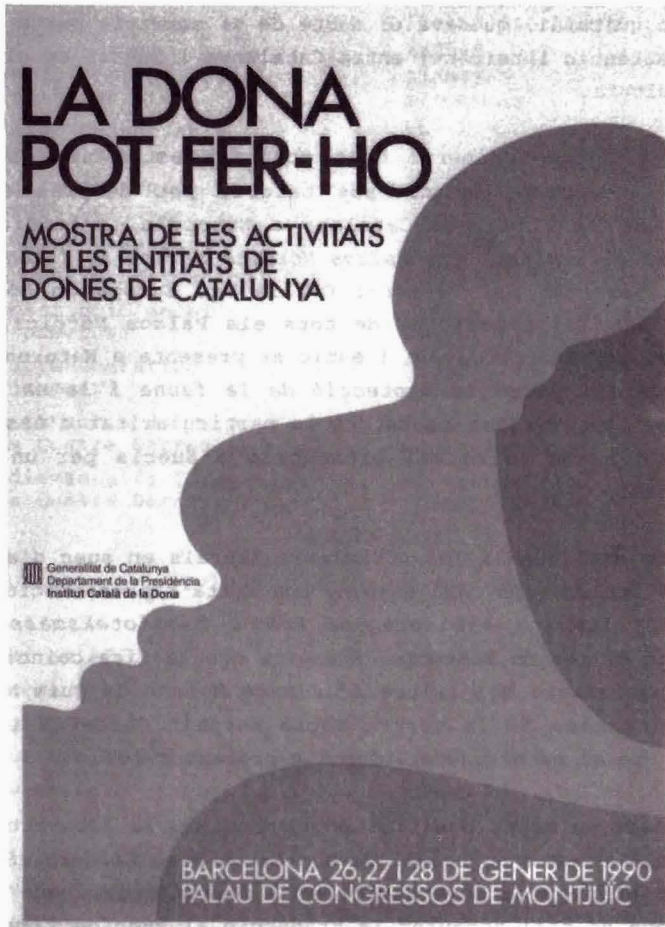
Una colla d'esdeveniments molt positius estan ara esvaïnt aquesta incertesa. La passada tardor, poc després de la cloenda de la Primavera Catalana a Estocolm, s'iniciava a Barcelona el seminari *Els Països Nòrdics davant la integració europea* arranjat pel Patronat Català Pro Europa en col·laboració amb les ambaixades de tots els Països Nòrdics. I a Estocolm, aquesta primavera i estiu es presenta a Naturens Hus una exposició sobre *La protecció de la fauna i la natura a Catalunya* que, d'altra banda, té la particularitat d'ésser la primera del seu caire mai presentada a Suècia per un país mediterrani.

Com també expliquem a les notícies culturals en suec d'aquest número, Catalunya enviarà enguany una forta representació a la fira del llibre i biblioteques *Bok & biblioteksmässan* de Gotemburg el mes de setembre. S'espera que la fira coincideixi amb la publicació del llibre *L'illa de Maians* de Quim Monzó, en versió sueca de la nostra sòcia Kerstin Cardelús i està previst que el mateix autor vingui a presentar-lo.

Altres esdeveniments positius en el camp de la literatura és l'aparició en suec un recull de contes de Pere Calders. S'està traduint *Fortuny* de Pere Gimferrer i corren rumors que falta poc perquè es tiri endavant la traducció al suec de *Tirant lo Blanc*.

Tot això, junt amb la inauguració el passat mes de gener a Barcelona de la fira d'iniciatives de dones *La Dona pot fer-ho*, seguint l'exemple de la seva equivalència sueca *Kvinnor kan*, són mostres que realment s'ha posat en marxa un intercanvi cultural i que en aquest aspecte podem mirar el futur amb optimisme.

R.B.

Annons av kvinnomässan *La Dona pot fer-ho*, den katalanska motsvarigheten till *Kvinnor kan*.

C O R R E U

Revistes i publicacions:

Cultura, octubre
La veu d'unió, núms. 197-200
Mel i Sucre, Sant Joan (Mallorca), núms. 113-117
L'Opinió de Premià de Dalt, des, març, abril
Carta de España, núms. 416-425
Butlletí de la Casa Catalana de Saragossa, núms. des, abril
Caliu de París, núms. 81-82
Notícies de la Generalitat, núms. 54-58,
El Correu de la Unesco, núms. 139-143
Catalònia Culture, núms. 15-17
Lluita, núms. 151-154
Casal Català, Tolosa de Llenguadoc, núm. 171
Butlletí, Rosario (Argentina), núm. 76
Notícia Catalana, Madrid, núms. 34, 36-37 en castellà
Euskadi Information, París, núm. 65
Xipreret, L'Hospitalet, núms. 113-117
Informació Cultural, núms. 75-79
Catalonia today, Houston, nov
Butlletí del Centre Català, de Lausana, núm. 63
Butlletí del Casal dels Catalans, de Califòrnia, -
núm. 22-23
Informació de Ginebra núm. 61
Diari Avui, setmanal
Xarxa, núms. 22-26
Pòrtula, Marratxí, Mallorca, núms. 87-92
El Nord, Centre català d'Amsterdam, núm. 8
L'Alguer, núms. 7-8
Veu de l'exili català i republicà, París, núm. 47
Lligam, Brusel·les, gen febr març
El "Manelic", Casal Montevideo, núms. 15-16
Catalunya, Canadà, núm. 148
Flama, Toronto, núms. 9-11
Els Segadors, Gran Bretanya, núm. 1
Comunitat Catalana de Colòmbia, març
Convergència, núm. 8
Revista Orfeó Català, Mèxic, núm. 18
Calendari, de Catalunya Nord
La "Caixa", informe mensual, gener-abril
Com ensenyar català als adults, núms. 16-20
Revista de ciència, Institut d'Estudis Balears, núm. 3
Estudis Balears, Govern Balear

Video i música:

Crònica Catalana núm. 14
Lax "N" Busto. Tinglados Torredembarra Sardanes. Centre Català Amsterdam

Llibres:

200 anys de drets humans, Parlament de Catalunya
1 Congrés de la Dona a Catalunya, Generalitat de Cat.
Segon Recull de Premsa, Generalitat de Cat.
L'Orfeó Català de Mèxic
Montgrins, Generalitat de Cat.
Procés d'independència de Catalunya, Generalitat de Cat.
Museu de la Vida Rural, L'Espluga de Francolí
Directori d'Empreses i d'enginyeria, 1987, CIDEM
Directori de les Associacions Industrials a Catalunya,
1987, CIDEM

* Hem rebut un petjapapers del batlle d'Igualada

Cartes:

Centre Català Amsterdam
Miquel Farré, Terrassa
Llar Catalana, La Corunya
Quim Miró, Roses
Lanòmina Imperial, Barcelona

NOTÍCIES

ASSEMBLEA GENERAL 1990. El propassat 8 d'abril va tenir lloc l'Assemblea General Ordinària de Les Quatre Barres amb l'assistència de setze socis.

Les qüestions més debatudes van ésser l'augment de les despeses del *Butlletí* i el nou enunciat dels articles primer, cinquè, vint-i-quatre i vint-i-cinc dels Estatuts, segons les propostes de canvi enviades als socis junt amb la circular de convocatòria de l'assemblea.

Quant a la pujada del cost del *Butlletí*, aquesta es devia, va explicar Jordi Bota, a l'augment de les tarifes de correus i al fet que en la comptabilitat del passat exercici s'hi haguessin inclòs cinc números del *Butlletí*, en comptes dels quatre que corresponen a un exercici anual.

Es van aprovar les propostes als Estatuts incloses amb la circular, llevat de l'article 25, que ara tindrà el text: "L'Associació només podrà ser dissolta per una Assemblea General especial convocada per aquest fi, que ho decidirà, i una altra Assemblea Extraordinària que ho corroborarà. La decisió es prendrà sempre que hi hagi una majoria de dues terceres parts."

Es va aprovar un augment de la quota anual, que ara passa a ésser de 100 corones pels socis individuals i de 130 pels familiars.

El nou Consell Directiu elegit consta dels següents socis:

President:	Maria Rosa Domènech
Vice-President:	Carme Dahlin
Secretari:	Ramon Cavaller
Vice-Secretari:	Joaquim Masoliver
Caixer:	Joan Carles Cebrian
Vice-Caixaer:	Francesca Jönsson
Cap de Serveis:	Joan Casanovas
Vice-Cap de Serveis:	Jaume Vall

Vocals:

Ramon Bohigas
Jordi Bota
Francesc Cabrera
Bodil Ceballos
Carles Gisbert
Mercè de las Heras
Francesc Taltavull
Jordi Marimon

Interventors:

*

ATENCIÓ PARES

Recordeu que els vostres fills tenen dret a l'ensenyament de la llengua materna a l'escola.

Actualment hi ha dues professores de català a l'escola sueca.

Us podeu dirigir directament a l'escola o per més informació podeu trucar a partir del 20 d'agost a:

Maria Carme Dahlin
08 / 20 45 55
Stockholm

Bodil Ceballos
026 / 60 33 55
Gävle

KULTURELLA NYHETER

Allmänt

KATALONIEN kommer att medverka i Bok & biblioteksmässan i Göteborg i år med flera olika inslag, såväl på utställnings- som på konferenssidan. Man kommer bl a att visa en utställning om den katalanska litteraturens åttahundraåriga historia (presenterad i fjol i Stockholm under kultur-evenemangen "Katalansk vår") och med Svenska Institutet som medarrangör anordna en debatt om litteraturen i mångfaldens Europa.

Från katalansk sida betraktas denna medverkan som ett viktigt led i det livliga kulturutbyte som man sedan drygt två år tillbaka har med Norden och som bl a inneburit att det i Barcelona arrangerats svenska kulturveckor, och ett uppmärksammat seminarium om nordisk identitet och nordisk EG-syn med företrädare för samtliga fem nordiska länder.

Det katalanska intresset för Norden är av gammalt datum och var särskilt påtagligt hos de första radikala och nationalistiska generationerna vid sekelskiftet. De följde noga Norges så kallade dubbelfrigörelse och översatte Ibsen och Strindberg till katalanska.

Till årets upplaga av Bok & Biblioteksmässan kommer Katalonien att infinna sig mindre för att fortsätta att visa upp sig i Norden än för att delta aktivt i debatter som har att göra med frågan om hur små folk - med eller utan egen stat - kan agera för att slå vakt om och utveckla sin kulturella identitet i dagens allt mer likriktade värld.

Katalanerna har åtskilligt att bidra med i denna typ av diskussioner. Den katalanska kulturen har en lång historisk erfarenhet av att överleva under kulturellt tvång och förtryck. I sin aktuella egenskap av inflytelserik region i EG, är Katalonien i färd med att utveckla egna tankar och strategier för att garantera att det "mångfaldens och toleransens Europa", som de flesta säger sig vara anhängare av, i praktiken också blir av.

En av dessa tankar är att Europas enhet även bör byggas "underifrån" genom direkt samarbete mellan regionerna, tvärsigenom de allt mer betydelselösa statliga gränserna. En annan är att EG-parlamentet bildar en andra kammare för regional representation. En resultat som man förväntar sig av Kataloniens aktiva agerande är att katalanskan inom kort förklaras vara EG:s elfte officiella språk.

Ett annat Europa på väg

Katalonien kommer att medverka i Bokmässan under mottot "ett annat Europa på väg". Katalanerna tror nämligen att det kan vara av intresse i Norden att känna till att det också på kontinenten finns folk som bekymrar sig för sina respektive kulturers överlevnad och som arbetar hårt för att säkra sig en plats i solen.

*

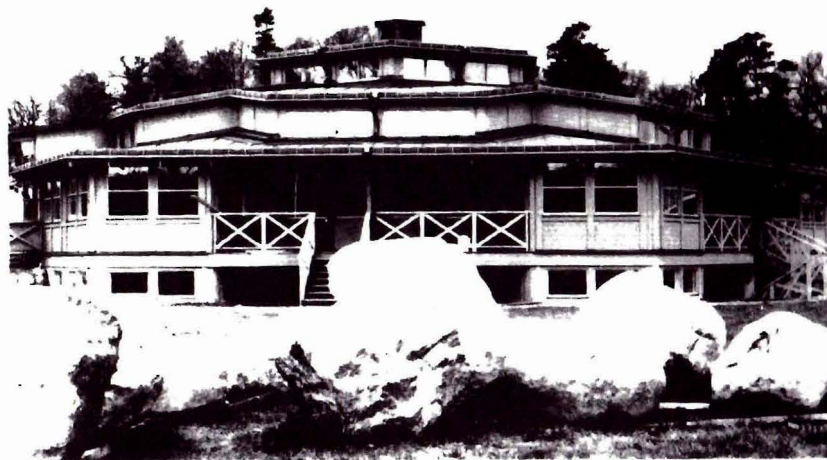
DEN SVENSKA KVINNOMÄSSAN *KVINNOR KAN* har nu även en katalansk motsvarighet. Den heter *La Dona pot fer-ho* (som också betyder "Kvinnor kan") och anordnades för första gången den 26-28 januari i år i Barcelona.

Mässans initiativtagare är det Katalanska Institutet för Kvinnan inom den katalanska autonoma regeringen. Institutets chef, Joaquim Alemany, fick utan tvekan ett stark intryck av den svenska kvinnomässan under ett besök i Sverige för ett par år sedan.

La Dona pot fer-ho - som på samma sätt som *Kvinnor kan* vill visa kvinnornas initiativ och företagsamhet - omfattade 159 montrar av kvinnliga företagare. Under mässans dagar anordnades också flera föredrag och seminarier om *Kvinnan och politiken, Kvinnan och feminismen, Att åldras: från 1982 till 2025, Yrkesutbildning och kvinnan i arbetslivet, Kvinnan och de nya yrkena* och *Finansiering till start av nya företag*.

Den katalanska autonoma regeringen har också nyligen gett ut en bok som presenterar den *Handlingsplan för kvinnans lika möjligheter* som man ska genomföra under perioden 1989-92. Den omfattar bl a åtgärder för kvinnans lika rättigheter inför lagen och skydda kvinnor i utsatta lägen.

*

Naturens Hus i Stockholm visar i vår och i sommar utställningen "Natur- och faunavård i Katalonien"

VAD GÖR MAN I KATALONIEN för att skydda naturen och djurlivet? Den som undrar det har nu möjligheten att få en del information om hur står det till med dessa frågor utan att resa dit. I NATURENS HUS i Stockholm kan man se utställningen *Natur- och faunavård i Katalonien*, som i text och bild beskriver de åtgärder som den katalanska autonoma regeringen vidtagit för att skydda utsatta djur- och växtarter och dess naturliga miljö. Denna utställning, som kommer att visas hela sommaren, är dessutom den första överhuvudtaget som presenterats i Sverige om detta ämne från ett land i Medelhavsområdet.

*

Böcker

NATIONALENCYKLOPEDINS TVÅ SISTA BAND kom ut nyligen i Barcelona - vi menar alltså den katalanska nationalencyklopedin eller *Gran Enciclopèdia Catalana* som den egentligen heter.

Den nuvarande utgåvan av *Gran Enciclopèdia Catalana* började komma ut 1986 och består av 24 band med 42.000 bilder och 4.500 kartor och flygfoton. Den har samma

omfattning som planerats för den svenska nationalencyklopedin (12.000 sidor), men innehåller ett större antal artiklar (255.000 mot 180.000 i den svenska nationalencyklopedin), vilket främst beror på att *Gran Enciclopèdia Catalana* också är en ordbok. Ca 30% av innehållet behandlar katalanska ämnen. Artiklarna om Sverige t ex, upptar sammanlagt nio sidor, Danmark beskrivs på fem och en halv sidor, Norge på 5 och Finland på 3 sidor.

Den första utgåvan av *Gran Enciclopèdia Catalana* började komma ut 1969 under Francodiktaturen, då katalanskan var bannlyst ur det offentliga livet och förbjuden i undervisningen. Arbetet med encyklopedin, som påbörjades 1965, mötte stora svårigheter beroende på de hinder och den polisiära kontroll som drabbade allt som hade med katalansk kultur att göra. T ex blev några av de privata sponsorerna utsatta för varningar och påtryckningar. Verket omfattade 15 band och det sista kom ut 1980. Alla artiklar var undertecknade av författarna, vilket i viss mån fortfarande tillämpas i den nuvarande utgåvan.

Nu har *Gran Enciclopèdia Catalana* fått en viktig konkurrent i det franska lexikonet Larousse, som nyligen har börjat publiceras på katalanska i en bearbetad upplaga för de Katalanska Länderna.

Den allra första katalanska encyklopedin under 1900-talet kom ut 1909-1910. Den omfattade tre band och gavs ut av bokförlaget Editorial Salvat i Barcelona, som 1929-37 publicerade den i en utökad och reviderad utgåva som bestod av fyra band. På 1970-talet, då den katalanska kulturen hade fått ett något större spelrum, gav samma bokförlag ut *Salvat Català*, ett stort lexikon på katalanska i åtta band, tryckt senare i en förkortad version i fyra band.

Även på Mallorca och Menorca kommer det ut en *Enciclopèdia de Mallorca* respektive *Enciclopèdia de Menorca*. Till skillnad från *Gran Enciclopèdia Catalana*, som innehåller information om hela mänskligheten, förutom teknik och vetenskap, behandlar de sist nämnda verken bara lokala ämnen.

PAU PUIG / RAMON BOHIGAS

AVIAT FARÀ UN ANY

LA PRIMAVERA CATALANA A SUÈCIA

per Pau Puig i Scotoni

Lars Westman, un popular periodista suec, em preguntava l'altre dia, tot passejant per un Empordà ressec i assolellat, com s'havia comentat a Catalunya l'èxit de la Primavera Catalana —la manifestació cultural organitzada per la Generalitat a Estocolm i a Gotemburg, la primavera i l'estiu passats. La mateixa pregunta me l'havien feta, tan sols unes setmanes abans, a Estocolm, a l'Institut Suec i a la Casa de Cultura, acompanyada del comentari: «Deveu estar contents, perquè veritablement heu aconseguit posar Catalunya en el mapa.»

En totes tres ocasions la meua resposta va ser un xic evasiva, ja que considerava —i considero— que la Primavera

Catalana a casa nostra no ha tingut ni el ressò que es mereixia, ni l'enfocament just i adequat als mitjans de comunicació (com deia un comentari en «El País», *A Suècia, pensant en el Nobel*, un exemple més de difusió cultural mancada d'imaginació i «enllaunada», etc.). En comptes de fugir d'estudi i de limitar-me a contestar amb monosíl·labs els meus interlocutors suecs, els hauria pogut respondre: «Guaiteu, al meu país —l'altre— es deuen pensar que la cultura catalana és tan important, coneguda i sol·licitada arreu del món que no poden trobar res de particularment sorprenent i/o interessant en el fet que aquí s'hagi escrit i parlat més de Catalunya que no, al seu moment, de

Al centre d'Estocolm, la Casa de la Cultura on hi hagué, no totes al mateix temps, les exposicions «Modernisme a Catalunya», «Arquitectura i Disseny català», «Sis artistes de Catalunya» (Pep Agut, Frederic Amat, Tomás Bel, Lluís Claramunt, Charo Pradas i Joan Rom) i «Catalunya, amb text i imatge».

la cultura índia —la dels 800 milions.*» Però la meua diguem-ne «doble lleialtat» em va impedir de fer-ho.

Si m'he posat a escriure aquest article no és, tanmateix, per queixar-me de l'escàs interès i de les crítiques poc serioses que la manifestació cultural catalana ha merescut aquí, fet atribuïble en part —m'imagino— a la lògica periodística segons la qual és notícia solament allò que es fa o surt malament, sinó perquè penso que: 1, constitueix un fet remarcable que una cultura invisible com la catalana hagi estat motiu d'una tan gran atenció i que, en conseqüència, val la pena parlar-ne, i 2, pot tenir el seu interès analitzar les claus de l'èxit de la Primavera Catalana, si més no per a aquelles persones que saben o intueixen que «vendre Catalunya» a l'estranger no és exactament la cosa més senzilla del món (vendre Barcelona és molt diferent).

Primer de tot caldria, però, exposar el contingut de la manifestació cultural catalana a Estocolm i a Gotemburg (i algun altre indret com ara els parcs naturals de Siljansnäs i de Storforsen —a Lapònia, aquest darrer— on es mostrà una exposició sobre la protecció de la fauna a Catalunya) per a saber exactament de què parlem.

La Primavera Catalana consistí en deu exposicions de tema —com veurem— molt divers, una sèrie de concerts de música clàssica i contemporània, deu dies de música catalana a la ràdio, una setmana de cinema, diverses xerrades i seminaris, unes jornades de gastronomia al restaurant de més renom d'Estocolm —l'Operakällaren— i espectacles de cultura popular com ara un concert de la Maria del Mar Bonet, les actuacions d'en Pep Bou i en Jordi Bertran, a les quals s'afegí la dels Comediants com a traca final. Un «desembarcament», com es pot veure, en tota regla que s'anà produint en onades successives —per tal d'aconseguir una durada màxima de la presència catalana— i a les institucions culturals adients per a fer el forat desitjat en el públic del país amfitrió: la Casa de Cultura, la Biblioteca Reial, el Museu d'Art Modern, el Museu d'Arquitectura, el Museu de Juguines, el Museu d'Història Natural de Gotemburg, la Biblioteca Municipal de Gotemburg, etc.

Abans d'abordar la qüestió dels continguts de les exposicions, voldria destacar la importància que va tenir el seminari, celebrat a la prestigiosa seu de l'Institut Suec de Política Exterior, sobre els països petits i les regions histò-

riques davant el 92, en el qual intervingué el president de la Generalitat de Catalunya, i hi participaren rellevants personalitats del món intel·lectual i polític de Suècia.

Per no cansar el lector amb la llarga llista dels títols de les deu exposicions, em limitaré a esmentar quins en foren els temes: disseny, modernisme, literatura, art jove actual, medi ambient, joguines, arquitectura, història de Catalunya, Dalí i il·lustració infantil. Amb el comentari addicional, això sí, que, els plats forts, els constituïren les exposicions del modernisme i del disseny.

Aquestes deu exposicions es van escollir d'acord amb els dos criteris que al meu entendre sempre haurien de prevaler quan la cultura catalana es mostra a fora. El primer era que calia presentar una oferta cultural com *més diversa i àmplia* possible, per tal de poder donar una imatge de cultura desenvolupada, competitiva i dinàmica (criteri que s'imposa perquè allò que el públic estranger desinformat s'espera és precisament tot el contrari). El segon, aquest d'elemental estratègia de mercat, era que *l'oferta havia d'estar adaptada a la demanda*, és a dir, als interessos, gustos i sensibilitats dels suecs. Necessitat que, dit sigui de passada, no sempre es pren en consideració —i no em refereixo tant a la projecció internacional de Catalunya com als intercanvis culturals oficials al món d'avui en general—, ja que la tendència imperant és més aviat enviar a tot arreu el mateix producte cultural, independentment que els destinataris siguin llatins, anglosaxons, nòrdics, germànics, xinesos o japonesos (és, naturalment, el més senzill).

Si hom va decidir portar a Suècia exposicions com ara la de la protecció de la fauna, la de les joguines i la dels il·lustradors infantils, va ser perquè l'equip organitzador, com a mig suecs o suecs del tot que érem, sabíem que allò que per damunt de tot interessa el nòrdic és la natura i la cultura infantil i que, en conseqüència, la manera més directa de despertar-los l'interès i la curiositat per Catalunya era ensenyar-los el que aquí es fa en els camps que els són particularment més cars. Des de la perspectiva d'aquí, aquestes tres exposicions poden semblar secundàries, tan sols —com s'ha dit— una curiositat amena i simpàtica. Però en projecció exterior la perspectiva rellevant no és la d'aquí sinó la (les) de fora. L'exposició sobre la protecció de la fauna, per només posar aquest exemple, ens va va-

ler nombrosos articles en els quals es destacava —en termes admiratius— l'audàcia que significava que un país mediterrani s'hagués atrevit a venir a Suècia a parlar de defensa del medi natural. No havia passat mai! De totes les exposicions catalanes, la que ha estat a més llocs —i encara és previst que en vagi a més— ha estat justament la de la fauna. Exposició que al seu dia va ser muntada pel departament d'Agricultura amb motiu de la nova llei de protecció dels animals, del Parlament de Catalunya, i que es va adaptar, això sí, al públic suec amb l'ajut d'un expert del Naturvårdsverket —l'Oficina de Medi Ambient d'aquell país. L'operació fou audaç, però no temerària.

Abans d'enllestir el tema de la selecció, voldria puntualitzar que, més d'una vegada, qui va decidir o proposar allò que s'havia de mostrar no va ser l'equip organitzador, sinó les institucions sueques acollidores. Aquest fou concretament el cas de les exposicions del modernisme i de l'obra gràfica de Dalí, demanades respectivament per la Casa de Cultura i el Museu d'Art Modern. Les institucions sueques —deixem-ho ben clar— van intervenir molt activament en el procés organitzatiu de les diverses exposicions i activitats de la mostra cultural catalana. Pràcticament totes les exposicions tingueren, a més del català, un comissari suec. D'exposicions «enllaunades», per tant, no n'hi hagué. Els suecs no compraren en cap cas —com es diu allà— «el porc dins el sac».

A més, es dona la circumstància que l'últim lloc del món on es pot anar a intentar vendre productes culturals enllaunats és, justament, Suècia! Les institucions culturals d'aquell país, malgrat ser majoritàriament de titularitat pública —estatal o municipal—, són ferotgement autònomes i no admeten qualsevol cosa només perquè vingui santificada i benèdida —com en el nostre cas— per l'Institut Suec, l'òrgan estatal encarregat de les relacions culturals i científiques amb l'estranger. Si s'hagués anat a Suècia amb la pretensió d'imposar uns continguts determinats a les seves institucions culturals, de Primavera Catalana, no n'hi hauria hagut. Així de senzill. Suècia, per a més informació, és un dels pocs països que no firmen convenis d'intercanvi cultural, sobretot per un pensament contrari a deixar que els Estats regulin les relacions culturals entre els pobles (hom considera que aquests tipus de rela-

cions han de ser com més espontànies, lliures i informals es pugui), i també per la circumstància al·ludida de l'autonomia de les institucions, que impedeix l'Institut Suec de donar garanties de contrapartides als seus interlocutors estrangers.

Naturalment voldria considerar la intervenció de les institucions sueques en el procés de selecció de temes, d'obres i d'artistes, així com la justesa dels criteris amb els quals es determinà el contingut de la Primavera Catalana —una oferta, recordem, àmplia i ajustada als interessos del públic nòrdic—, com la primera de les claus de l'èxit de l'actuació a Suècia.

La segona seria, deixant de banda la gran antelació amb què es desenvoluparen els treballs preparatius, l'encert que la Generalitat de Catalunya tingué de deixar-nos a l'equip organitzador —tot i no ser de la casa— un marge molt ampli d'acció, ja que entenia que érem nosaltres (tres persones com a màxim) els qui teníem les relacions i coneixíem el país. La Primavera Catalana va ser, doncs, pensada i planificada en suec i en contacte diari amb les institucions d'Estocolm i de Gotemburg, la qual cosa va permetre que les grans decisions es prenguessin en base a un sòlid coneixement del terreny i de la mentalitat suecs. L'equip organitzador —caldria indicar-ho potser, encara que sigui de lògica— tenia la facultat de suggerir les decisions *genèriques*, però en cap moment la d'intervenir en l'execució dels diversos projectes concrets, tasca que corresponia als experts —els comissaris— de les institucions catalanes i sueques pertinents. Teníem molt clar que la nostra feina no era l'elaboració —com deia Clausewitz— de la pólvora, les bales i els canons, sinó la seva utilització com a *mitjans* per a aconseguir els tres objectius de la Primavera Catalana: 1, Posar Catalunya en el mapa mental dels suecs; 2, aprofundir el coneixement dels intel·lectuals i artistes suecs sobre Catalunya i la cultura catalana, i 3, sensibilitzar els medis polítics i intel·lectuals del país nòrdic sobre els interessos comuns que les cultures d'àmbit restringit tenen en el marc de la construcció de la unitat europea.

Un altre dels factors organitzatius que contribuïren a la reeixida de les activitats culturals a Suècia va ser que l'equip organitzador estigués en condicions de poder controlar el —dramàtic— tema de les traduccions. Em sembla fonamental aquest factor, perquè ja

teíl de l'exposició de les nostres lletres.

El Museu de Juguines d'Estocolm, on hi hagué l'exposició del Museu dels Juguets de Figueres.

pots organitzar bé les coses i oferir exposicions d'alta qualitat, que, si la traducció falla, el resultat final serà un desastre: el missatge arribarà deformat, i allò que volies presentar com a sublim es convertirà en ridícul.

Per a entendre com va ser d'essencial poder controlar les traduccions, cal tenir present que, quan es tradueix del català al suec, normalment no n'hi ha prou de traduir, cal també adaptar el text català a l'estil intel·lectual i al marc referencial dels suecs. L'estil intel·lectual nòrdic —per a considerar no més aquest aspecte de la qüestió— és molt més planer, clar i senzill que el llatí, la qual cosa implica que, si vols que els teus textos hi funcionin, has de procurar presentar-los esporgats de tota la «palla» de la retòrica llatina, feina que, dit sigui de passada, és massa important —el que hi està en joc és la imatge del país— per a deixar-la en mans dels traductors, els quals entre d'altres coses no tenen l'autoritat necessària per a imposar-se als autors, sempre reticents a aquest tipus de manipulacions.

Mantinc, doncs, que una causa important perquè les coses anessin tan bé a Suècia va ser que, controlant les traduccions, poguéssim assegurar que la cultura catalana fos presentada veritablement en suec i no en català traduït. Control que es va exercir —òbviament amb l'assessorament dels respectius comissaris suecs— sense contemplacions i trepitant tots els ulls de poll que calgué trepitjar: «*quand on veut faire des omelettes, il faut casser les œufs.*»

Amb tot, encara no he exposat els dos factors principals, al meu entendre, de l'èxit de la Primavera Catalana: 1. El fet que la cultura catalana fos presentada per algunes personalitats de pes en la vida cultural sueca, i 2. la campanya de

premsa amb la qual es preparà el desembarcament cultural català.

Una de les idees bàsiques de l'estratègia amb la qual s'organitzà la Primavera Catalana fou, efectivament, que no n'hi havia prou d'entrar per la porta gran, és a dir, ser rebuts pel ministre de Cultura, el director de l'Institut Suec, etc. Calia també —per a arribar a la gent— que es pogués entrar de *bracet de personalitats importants del país* que fornissin aquelles garanties de qualitat, seriositat, interès, etc., tan imprescindibles per a tota cultura no reconeguda internacionalment. Tots aquests plantejaments es materialitzaren en una separata del diari «Svenska Dagbladet» —el segon més important del país, amb un tiratge de 270.000 exemplars— escrita íntegrament per periodistes suecs i en la qual col·laboraren, entre d'altres, el ponent de les literatures hispàniques de la Reial Acadèmia Sueca, el secretari perpetu de la Reial Acadèmia Musical Sueca i el director del Museu d'Art Modern. La separata, que es finançà entre la Generalitat de Catalunya i la Cambra de Comerç Hispanosueca de Barcelona, fou l'instrument bàsic per a informar, no únicament un gran nombre de persones, sinó també els *informadors* per tal d'assegurar que el seu seguiment de la Primavera fóra dut a terme amb un mínim de rigor i de coneixement de causa. Si s'hagués tractat d'una separata confeccionada a base d'articles traduïts d'autors catalans —persones totalment desconegudes pels suecs— la separata —cal potser aclarir-ho— hauria estat considerada propaganda i hauria anat a parar directament a la paperera.

La campanya de premsa, per la seva banda, va ser el mitjà amb el qual es va començar a fer rodar la bola de neu que

posteriorment forniria els gairebé dos-cents articles (de franc) apareguts als mitjans suecs la primavera, l'estiu i la tardor del 1989. La campanya es féu convidant a Catalunya periodistes de les cinc publicacions que consideràvem bàsiques per a arribar a tots els sectors significatius de l'opinió pública sueca, camperols i membres de les cooperatives de consum inclosos. I se'ls convidà de la mateixa manera que l'Institut Suec fa en les seves campanyes de promoció: deixant ben clar d'entrada que estàvem disposats a atendre tots els seus desigs d'informació i que no existia la més mínima intenció de part nostra d'interferir en la seva feina, calculant —tal com ho fa l'Institut Suec— que, en projecció internacional, les informacions massa laborables són negatives perquè deixen de ser creïbles i, a més, les eventuals visions crítiques són bones perquè permeten afermar la imatge de país obert, democràtic i plural.

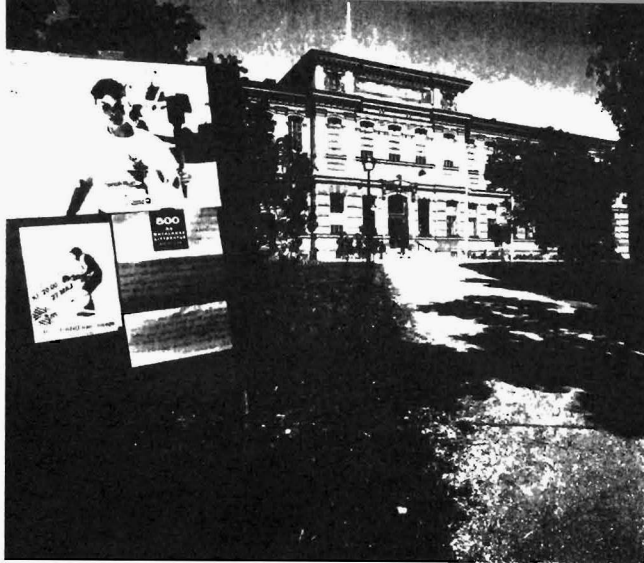
Catalunya —el quadre restaria incomplet si no ho esmentés— es va vendre en *positiu*, fet que tingué també la seva importància, perquè normalment les penes interessaven molt poca gent. I aprofito l'ocasió per a reclamar una reflexió més profunda sobre les qüestions relatives a la imatge i a la «venda» de Catalunya a l'estranger. A tots els països es dona molta importància a aquestes coses. A Suècia, concretament, que durant la passada dècada va tenir greus problemes d'imatge, en aquests moments s'escriuen llibres sencers sobre la qüestió; complicada com és aquí, encara és més gran motiu per a començar a fer com els suecs. En tot cas, a Suècia es va explicar que Catalunya era una nacionalitat autònoma dins l'Estat espanyol i que el nacionalisme català era ferm però no fonamentalista, pensant que era imprescindible subratllar això últim per aconseguir que se'ns acceptés i se'ns prenguessin seriosament. Com també es va emfasitzar el fet de l'autogovern, que Catalunya és un país amb institucions pròpies, que és també l'única manera que et facin cas. Haver anat a explicar als suecs allò de «la nació sense Estat» hauria estat del tot contraproduent —a fora, allò que compta són les realitats, mentre que les grans visions espantem— i ens hauríem exposat a la rèplica: «Doncs tornin quan en tinguin.» En projecció exterior, a més, és del tot necessari poder-te presentar *essent algú* amb capacitat d'oferir contrapartides. Si a Suècia se'ns obriren les portes fou —en part— perquè, prèviament, s'havia donat als suecs la possi-

ibilitat de celebrar una manifestació cultural seva a Catalunya (com a país petit, Suècia té plantejat el mateix problema —a escala diferent, és clar— que Catalunya, de fer-se sol·licitar a Europa), que es va celebrar a Barcelona sota el nom de «Suècia, avui» la tardor del 88. És per això que voldria aprofitar l'ocasió per a apuntar que el desplegament internacional de la cultura catalana passa per saber-se obrir al món i engrescar d'altres cultures (quines?, també això hauria de ser motiu de reflexió) a donar-se a conèixer i arrelar a casa nostra.

No podria acabar aquest article sense una breu referència a allò que la Primavera Catalana *no va ser*. El «desembarcament» cultural català a Suècia no va ser una gran campanya de promoció per a aconseguir un Nobel per a Catalunya. Tot el que s'ha escrit sobre això han estat pures fantasies. Ultra els tres objectius presentats més amunt, no n'hi hagué cap més de «secret». Es visità l'Acadèmia, és cert. Es connectà amb el ponent de les literatures hispàniques de l'Acadèmia, el senyor Knut Ahnlund, el qual fins i tot posteriorment es va convidar a venir a Barcelona; també és cert. Les intencions no eren, però, promoure res ni ningú. Es va anar a l'Acadèmia amb una donació de llibres —principalment diccionaris, que és el que ens havien demanat— la finalitat de la qual era completar les existències de la seva biblioteca, la Biblioteca

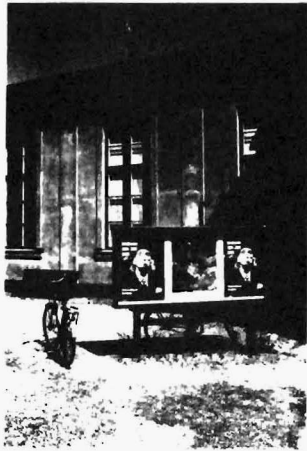

El president Pujol a la inauguració de «800 anys de Literatura catalana».

La Biblioteca Reial on fou instal·lada l'exposició «800 anys de Literatura catalana».

Nobel, és a dir, s'hi va anar a *informar* (pràctica perfectament legítima i habitual al món d'avui). Es va connectar amb el senyor Knut Ahnlund —tal com ja he explicat— amb la finalitat que ens donés un cop de mà escrivint a la separata del diari «Svenska Dagbladet». I el vaig anar a veure a ell precisament perquè, abans de la celebració de la Primavera, era una de les *poques persones* (a totes les altres *tres* també les vaig anar a veure amb la mateixa intenció i totes van respondre de la mateixa positiva manera que el senyor Ahnlund) que, a Suècia, sabien quelcom sobre la cultura catalana. La seva posterior invitació a Barcelona s'emmarcava dins el programa (informal, com ha de ser!) d'intercanvis culturals i científics entre Catalunya i Suècia. Va venir a Catalunya a parlar del funcionament del Premi Nobel —una conferència extraordinària, per cert, curulla de subtil autoironia nòrdica, que els lectors de «Serra d'Or» ja han tingut l'ocasió de llegir— de la mateixa manera que havien vingut anteriorment, a parlar de temes interessants de la societat i la cultura sueques, el Defensor del Poble —el mític Ombudsman—, el cineasta Bo Widerberg, l'Ombudsman per a la igualtat, etc. Això sí, l'home va quedar tan encantat del tracte que se li va dispensar, i de l'Empordà, que tingué l'oportuni-

Al Museu d'Art Modern, l'exposició «Dali i els llibres».

tat de visitar, que tornat a Suècia va parlar de les impressions de la seva estada a Catalunya en el programa de divulgació científica de més audiència de la ràdio sueca. Hi ha ningú a qui això pugui semblar malament?

*Durant la macromanifestació cultural «Troba l'Índia», organitzada pel govern indi i l'Institut Suec.

SERRA D'OR febrer 90

LA CORONA DE NOVIA DELS FOLLETS - RONDALLA SUECA (Trollens brudkrona)

A l'oest de Morkarleby a Dalarna hi ha una muntanya. Des de temps immemorables els habitants de Morkarleby hi han tingut les seves cledes.

A la muntanya hi vivien, segons la llegenda, follets. Tenien una actitud hostil envers els homes i els volien treure fora de la muntanya i del veïnat.

Però llavors es va donar el cas que un dels pagesos, propietari de les cledes, tenia una filla jove i bella. Els follets en van quedar encisats i la seva màxima voluntat era atreure-la a la muntanya. Però com que ella era cristiana els costava molt exercir els seus poders sobre ella.

Al final van tenir una oportunitat. Era el matí del Dia de Nadal a l'hora de la missa de l'aurora. El pagès acabava de lligar el cavall al trineu i ja se n'hi havia anat. Ella estava a punt de començar a cantar salms de Nadal, quan la porta es va obrir de cop i una gran quantitat de follets van entrar a l'habitació. La pobra noia seia paraitzada de por i espant. No va poder impedir que els follets la vestissin amb un magnífic vestit. Ho van fer ràpid, diu la llegenda. Els follets eren molts i molt hàbils per guarnir.

Al mateix temps el pare ja era camí de l'església. De sobte sentí com el gos, que s'havia quedat a casa, el perseguia. El gos es va afanyar a avançar el trineu i va començar a saltar davant del cavall bordant anguiat. Semblava com si el gos volgués fer parar al cavall i el trineu.

Debades, el pagès va intentar varies vegades fer callar el gos i apartar-lo del cavall. El pagès no volia arribar tard a la missa per culpa d'aquell gos tossut. Però el gos gos bordava i bordava. I no es volia apartar del camí del cavall. El pagès va començar a sospitar que alguna cosa no rutllava a casa. Així que va fer mitja volta amb el trineu i va tornar enrera. El gos corria tota l'estona bordant al costat del cavall. Potser bordava perque el cavall correqués més.

Quan es van acostar a la granja el pagès veié una llum estranya a través de les finestres. Sense deslligar el cavall el pagès s'afanyà a entrar. Però es parà al llindar de la porta, totalment estupefacte. Veié la seva filla asseguda, amb una corona d'or al cap i habillada amb un valuós vestit de núvia. Al voltant d'ella es movia un gran seguici nupcial.

El pare de seguida compregué que eren els visitants. Agafà la destrat que era prop de la porta i la llancà amb tal força per sobre la corona de la núvia que es clavà a la paret. Contra la força de l'acer els follets no podien resistir-se. Es llançaren de caps cap a la porta. La núvia es quedà al seu lloc. Seia com en letàrgia i amb la valuosa corona encara sobre el seu cap.

El pare agafà la filla de la mà i la tragué fora de la casa. La posà sobre el trineu i ell es col·locà dret al darrera. I sortiren camí de l'església en ple galop. El gos fidel corria tota l'estona davant del cavall.

Durant el trajecte van veure com els follets els perseguïen saltant i grinyolant darrera el trineu. Es clar,

volien recuperar la seva corona. Però quan el trineu arribà a la porta del cementiri desaparegueren de sobte. Llavors, el cavall estava tan esgotat que mig mort s'ensorrà a terra.

Bé, la missa encara no havia començat quan el pare entrà amb la seva filla. Tothom es posà dempeus i miraven sorpresos la noia vestida de núvia. Encara més es fixaven en la esplèndida corona que brillava sobre el seu cap. Però el pare la portà directe cap a la sacristia i ho explicà tot al capellà.

Després va donar la corona d'or a l'església, com a record de la fantàstica salvació de la seva filla, alliberada dels follets i del seu terrible reialme.

Traducció
SVEN DAHLIN

VISITA A PENISCOLA

Camí de Peníscola les meves cabòries eren lingüístiques.

Peníscola de peu, mig i insula, illa: mitja illa.

Després la palatització esporàdica de la N en altres llengües peninsulars:

dona, doña, donha

vi, vino, vinho

cabana, cabaña, cabana

i de Peníscola, Peñíscola.

Pensava també en ciutats fortificades a ran de mar com l'Alguer de Sardenya o en el meu poble Ciutadella de Menorca amb els bastions i les murades.

En arribar però em vaig trobar amb una acrópolis grega, un megalitos lluminós revoltat de mar i amb una platja a cada banda, ben diferent de Ciutadella on un dit de mar empeny la ciutat cap endins.

Peníscola és magnífica un dia feiner de primavera, sense turistes.

Pujarem al castell i passejarem pel poble i poguérem escoltar els habitants que parlen la meua llengua. Més tard baixarem al moll a veure la subhasta del peix. Les balandres arribaven carregades i els pescadors anaver, depositant la rica captura davall una porxada, els compradors esperaven sense pressa.

El director de la subhasta, amb una rapidesa increïble, cantava els preus mentre els seus ulls fitaven els moviments quasi imperceptibles dels clients. Era un espectacle ple de vida fet en la meua llengua.

I em vaig enamorar de les veus, de les meues veus, de Peníscola, així com de la vila mateixa pulcra com una perla.

Ara bé, una cosa anormal era que la llengua que sentia parlar als hòmens, a les dones, als xiquets no la veia escrita enlloc. L'ajuntament era insensible a la llengua dels habitants.

La millor forma de practicar l'odi d'una cosa és ignorar-la i esborrar-la del mapa.

Vaig tenir la mateixa sensació de quan visiti el palau dels reis de Mallorca a Perpinyà, la llengua dels reis de Mallorca hi era absent. Vaig sentir que em robaven una part de la meua història en el meu territori lingüístic i vaig pensar en la falta de generositat dels responsables, en la seua avarícia furiosa i destructora.

RAMON CAVALLER València 1-5-901

"VENID VALENCIANOS"

La conquesta i el monopoli del comerç amb Amèrica significa en el segle XVI un gran impuls per al regne de Castella, la seva noblesa es casà amb nobleses locals s'altres regnes i així en ciutats com Pamplona, Lisboa, Nàpols i València sorgiren grups de classes dominants que adoptaren el castellà com a llengua entre ells (A Rússia, a Polònia i a Suècia la noblesa féu igual en el segle XVIII adoptant el francès).

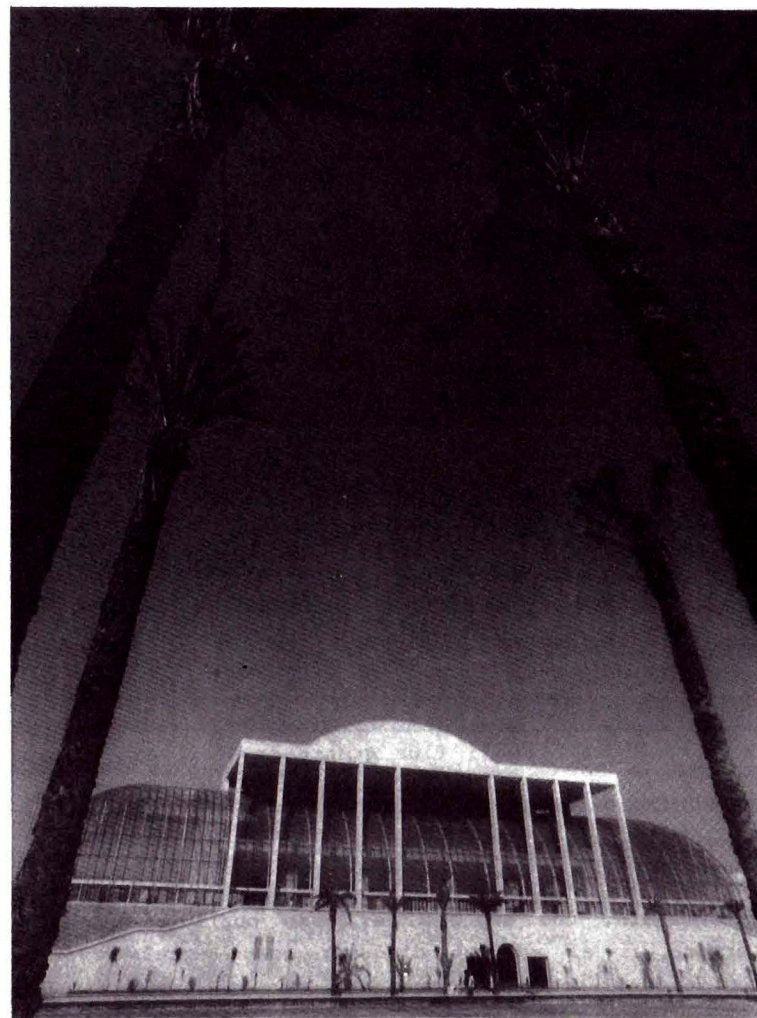
Aquests grups de lletraferits castellanoparlants conrearen la literatura, el teatre i la música.

En el segle XVII i XVIII la noblesa valenciana, junt amb el clero continuava senyalant la seva casta de privilegi usant una llengua que no era la del poble. En els seus palaus privats i en les esglésies fomentaren un art aristocràtic i refinat.

Ara la Capella de Ministrers de València ens ha regalat amb un disc on es recullen obres d'aquella època amb noms com Francesc Hernández Pla, Cervera, Pradas Gallén, el gran Cabanilles (que sembla que influencià Johan Sebastian Bach) i Rabassa.

Tant les peces religioses com les profanes són d'un gran nivell artístic, es veu clar que els valencians rics a cavall del 1670 fins al 1770 eren gent atenta i que promocionaven una cultura local d'una altíssima qualitat.

El "cuatro" (petita peça musical profana, de Josep Pradas Gallén (1689-1757) a quatre veus) "Venid valencianos" per exemple, és deliciós i ja voldria escoltar-lo més voltes i que fóra més conegut.

Palau de la Música de València.

València de nou hauria de generar cultura però això requereix una classe dominant patriota que faça costat a les empreses artístiques d'aquesta terra i que no estiga embadalida davant les manifestacions culturals foranes.

Per començar podrien donar suport a un meravellós conjunt que es diu "Capella de Ministrers" i que canten una cançó tan agradable com "Venid valencianos".

"LA MASCLETA", UN ART SUBTIL

Durant les falles, a la plaça de l'Ajuntament de València, vaig assistir a tres "mascletaes" per primera vegada en ma vida. Em pensava que era una cosa com les traques que fan en el meu poble, Ciutadella de Menorca i em disposava a tapar-me les orelles ja que els trons ja de xiquet m'esglaiaven, però a mesura que els coets valencians anaven explotant m'anava adonant que darrere aquells sorolls hi havia un concepte admirable i la meua sensibilitat descobria una nova sensació.

M'explicaré:

Així com a les catedrals es jugava amb efectes estereofònics col·locant els cors a diversos llocs de l'església o emprant dos, tres i fins quatre orgues, vaig comprovar que la "mascletà" tenia dos espais; l'aire i la terra.

La "mascletà" del primer dia va ser fina i en crescendo. Hi havia un coet (el masclet?) que es repetia a intervals determinats, una espècie de basso continuo d'orquestra barroca, i al voltant d'aquest coet succeïen variants que feien el concert sorprenent.

Va ser una "mascletà" de diàleg, la frase dels coets de dalt venia contestada pels del pla terrè, i el coet central donava la pauta i el compàs i era el punt de referència del que passava. El final eixordador, apoteòsic, orgàsmic, esplèndid.

La "mascletà" del tercer dia va ser dura. Ja d'un bell començament ens va atacar les orelles sense pietat; no va ser una mascletà de diàleg sinó de ressonància. Els dos plans, aire i terra, eren emprats amb un joc d'eco immediat. .. Magnífic ..

No us heu demanat que seria una "mascletà" al Lincoln Center de Nova York, a davant el museu d'art modern d'Estocolm o al centre Pompidou de París?

Crec que tots quedarien bocabadats, com jo, davant un art que juga amb l'espai, el ritme, la renou, on la matèria és el so més sec i més primitiu que fa pensar en els primers anys de la humanitat, en les catedrals del renaixement, en les orquestres del barroc....

I tot a ple dia, olor de pólvora, fum, i la gentada emocionada.

Qui serà el mestre pirotècnic que ens sorprèn i ens transporta a terres que no existeixen?

Es així o no?

RAMON CAVALLER

”Röst räcker inte”

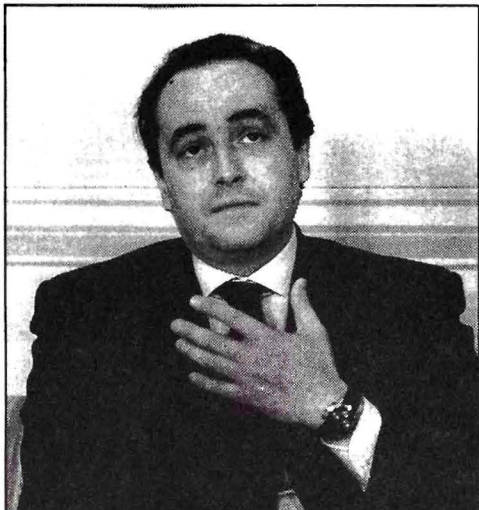
Inga brösttoner från José Carreras om egna karisman

● - Nej, säger José Carreras, det räcker inte med en bra röst. Det finns massor av goda, unga tenorer - men en sångare måste vara karismatisk också.

Det som svar på en fråga om det finns några verkligt betydande arvtogare till de världstenorerna Placido Domingo, Luciano Pavarotti och José Carreras.

- Jag utesluter mig själv förstås, tillägger han blygsamt, vad beträffar det karismatiska.

Det kan nog vara sant när det gäller bilden av honom utanför scenen. Här har han nu kommit till Stockholm, särskilt inbjuden till Hans Hjorts stora och välmatade Operafestival 7-15 april för att sjunga på Konserthuset i kväll och han ser först inte mycket ut för världen. Ganska liten, smal, mörk, i mörk kostym och diskret slips.

Jag ser inte mig själv som en karismatisk tenor i klass med Pavarotti och Domingo, försäkrade José Carreras.

FOTO: TOMAS ONEBORG

frestande behandlingar. Fans, kolleger och vänner uppmuntrade, han fick hundratals brev. Pavarotti telegraferade: "Skynda dig och bli bra. Utan dig finns ingen konkurrens."

◊

Placido Domingo tog för ett par timmars besök planet från Europa till sjukhuset i Seattle i USA.

Vad har Carreras lärt av sjukdomstiden?

- Att se tingen annorlunda. Jag hade tidigare för mycket av egoistiska känslor inför min karriär. Nu är jag mer avspänd, gör 40 konserter om

året i stället för tidigare 80-90.

Det blir tal om att han skall göra den stora Carusofilmen, en fem timmar lång TV-serie om honom. "den oförliknelige". Han skall fortsätta att sjunga på de stora operahusen i Wien, Milano, London och Barcelona förstås, hans hemstad. Metropolitanoperan tycker han däremot - med all respekt, tillägger han - har blivit för mycket av fabrik.

- Om jag är katalan? Ja, men ju mer vi tillåts att vara katalaner desto mer spansk blir jag. Det var annorlunda på Francos tid.

ULLA-BRITT EDBERG

DAGENS NYHETER 10 april 1990

Tenorrösten har vuxit

Carreras lyfter det banala

OPERA

Konserthuset: José Carreras, tenor. Vid flygeln: Lorenzo Bavaj.

Program: Sångere och orior av Scarlatti, Stradella, Verdi, Tosini, Massenet, Ginastera, Puccini m fl

NÅGON GÅNG under 70-talet gästspelade José Carreras tillsammans med sin dåvarande hustru Katia Ricciarelli på Stockholmsoperan. En praktfull sångare och tenor som höjer sig över de flesta, tyckte vi. Ändå inte riktigt i klass med en Placido Domingo. Någon

ting av det brinnande temperamentet, den yttersta spetsen och de många nyanserna saknades. Kanske var han en smula vek.

Så fel jag hade! Vek är ingen

människa som klarar av strålbehandlingar och benmärgstransplantationer och till sist som en ren viljeakt besegrar sin leukemi.

Efter rader av triumfatoriska comeback stod han nu också på vår stora Konserthusscenen, en smula blek om nosen, hälsad av en mer än minuttång välkomstapplåd. Ganska snart stod det klart att Carreras röst ingenting förlorat under sjukdomsperioden utan tvärtom vuxit. Nu fanns också den tidigare efterlysta lilla extraspetsen på plats.

I en inledande grupp gammalitalienska sånger lät Carreras höra en mörk, nästan barytonal och högexpansiv tenor som den som ville kunde associera till Caruso. Fortsättningsvis kunde man konstatera att denna röst är sällsynt komplett och sällsynt italiensk i timbren.

CARRERAS BYTER inte stämning så snabbt, han arbetar i klangliga skikt med klart markerade övergångar. Resultatet blir tydligt. Manligt, dramatiskt, seriöst men kanske också en smula strängt, för att inte säga enahanda. Och detta är möjligen inte så italienskt. För egen del skulle jag inte tacka nej till något lättare övergångar, färre entydigheter och snabbare associationer. Ett litet moment av lek och naivitet som också lämnar plats för improvisation och aningar skulle inte missklåda

Å andra sidan lyckas Carreras med sina genomslående tolkningar lyfta också en sådan härlig banalitet som Tosini "Ideale" till en nivå och en angelägenhet där den knappast någonsin tidigare befunnit sig. Dessutom är ju varje välpreciserat och etablerat

register i hans stämma så skönt. Inte bara en mörk fullklang som Carreras tar mot höjden med maximal volym och täthet utan också en perfekt tunnad halvrost och en silvertråd av antydd falssett. För unge Werthers desperation och lidande i Massenets opera hittade Carreras ett perfekt uttryck, ja, den tolkningen var ett mästerverk.

I en grupp spanskspråkiga sånger tycktes spanjoren Carreras på väg att finna några av de mer lekfulla tonfall som förhoppningsvis också ingår i hans konstnärliga utrustning. Därefter var recensenten tvungen att lämna den trots allt mest allvarsamma sångaren och hans jublande tack-samma publik. Programmet var långt och generöst och skrivarpikten kallade. Valkommen åter José!

LEIF AARE

FOTO: ERICH STERING

Succé för Carreras. Världstenoren ryckte Stockholmspubliken med sig i ett varierat program.

En hjältes återkomst

jag hamnade på ...

... galakonsert med mästertenen José Carreras, vars beundrare höll på att spränga Konserthuset i Stockholm med åskliknande applåder.

Carreras växte till vår personlige hjälte när han sjöng "Missa Criolla" i TV förra julen. Med ödmjuk framtoning, i jeans och lila sweatshirt, tolkade han denna mäsas så ömsint och med en sådan lidelsefull närvaro att mjälten sprack och svettdropparna bröt fram på pannan. Videokassetten har gått 72 gånger hemma hos oss ...

Carreras spelade in mässan strax innan han tvingades avbryta sin karriär ett drygt år för att ta upp kampen med sin dödsnotande leukemi genom

en benmärgstransplantation. I foajén innan konserten återkom damerna ständigt till "sjukdomen".

- Hans musik är som solskens. Utstrålningen har blivit så ödmjuk och rösten har mognat efter den svåra sjukdomen, tyckte Hannelore Sjöblom, operaälskande fotvårdsspecialist.

- Det är fantastiskt att han orkat komma tillbaka och är så anspråkslös trots att han tillhör världseliten, sa ett gäng damer i pausen.

Carreras vandrade in på scenen som en liten "pingvin" i ett oändligt parketthav.

- 950 kronor, det avstår jag gärna, sammanfattade Hannelore Sjöblom, slår man ut det över hela livet blir det inte mycket ...

BIRGITTA RUBIN
OLE-PETTER STEEN

DAGENS NYHETER 11 april 1990

Världstenor på Sverigebesök

MICHAEL ANDERSON
världsberömda te-
nor José Carreras
i på söndagen till
Stockholm för att delta i
pågående operafes-
ten.

msides med Plácido Do-
go och Luciano Pavarotti
as Jose Carreras till ope-
: absoluta världselit. För
a är sedan såg det dock ut
om hans karriär skulle ta
Han drabbades av leuke-

fter en lyckad benmärgs-
spplantation är han nu
aka på operascenerna. Och
n om han har skurit ned på
alet framträdanden, så
etar han som förr.

— I grund och botten är jag
samma människa, säger han.
Men jag försöker nog i högre
grad att hitta en balans mellan
privatliv och arbete. Tidigare
kanske jag var för egoistiskt
inriktad på min karriär.

— Att göra färre framträ-
danden är också en mental
hjälp för mig som sångare.
Rutin dödar en artist.

Stockholmsbesöket utgör
starten på en Skandinavien-
turné. José Carreras ackom-
panjerar av den italienske
pianisten Lorenzo Bava. Det
blir en galakonsert med verk
av bland andra Puccini och
Verdi.

— Några av de stora opera-
kompositörerna är represente-
rade. Men jag tycker det är

intressantare att sjunga det de
skrev för tenor och piano än att
sjunga de stora operorna,
arrangerade för piano.

Många menar att opera-
konsten i dag hotas av de stora
kostnaderna. Men det gäller
inte bara kostnaderna för de
stora stjärnorna, menar Jose
Carreras.

— Deras gage utgör tio-
tolv procent av den totala
kostnaden. Problemet är att så
mycket folk är inblandat i en
stor operauppsättning. Och
med dekor, dräkter och annat
blir det dyrt.

Sponsring

Vad kan då göras?
— Det finns egentligen bara
ett sätt, säger han och stäm-

Foto: SAM STADENER
Tenor i världsklass. José
Carreras har kommit tillbaka
efter en svår sjukdom, och är
i Stockholm för att delta i
operafestivalen.

mer upp några toner ur den
välkända sången ur "Figaros
bröllop" — men med annan
text:

— Toyota, Toyota, Toy-
otaa...

— Sponsringen måste in på
operan, likaväl som inom spor-
ten. Det skulle innebära slutet
på de ekonomiska problemen.

— D.N. — □

Commemoració del 5è. cente- nari del «Tirant lo Blanc»

El 23 d'abril d'enguany s'iniciará la commemoració del
cinquè centenari de l'edició del llibre «Tirant lo Blanc», de
Joanot Martorell. Els actes i les iniciatives que es despla-
garan amb aquest motiu, i amb el fet que la Generalitat de
Catalunya hagi declarat el període 1990 - 1991 «Any del
llibre i la lectura», finalitzaran el dia de Sant Jordi de l'any
que ve.

El dia 20 de novembre de 1490, l'editor Nicolau Spinde-
ler acabà d'imprimir a València la primera edició de *Tirant lo
Blanc*, de Joanot Martorell. Falten doncs pocs mesos
perquè el que ha estat unànimament considerat el primer
dels grans clàssics de la literatura catalana compleixi
cinc-cents anys. Des de la cita clàssica de Cervantes, que
escrigué el *Quixot Digoos verdat, señor compadre, que
por su estilo es este el mejor libro del mundo*, fins als es-
tudis i lloances de Martí de Riquer, Mario Vargas Llosa o
Dámaso Alonso, es multipliquen els testimonis del bon
acolliment que *Tirant lo Blanc* ha obtingut, tant entre els
crítics com entre el públic universal, com prova el nombre
elevat de traduccions modernes a diferents idiomes.

Els Departaments de Cultura i Ensenyament de la Ge-
neralitat de Catalunya, conscients de la importància d'a-
questa data, s'han proposat de celebrar amb la màxima
amplitud i dignitat el cinquè centenari del *Tirant lo Blanc*.
Aquesta celebració, que té un caràcter marcadament di-
vulgatiu i pedagògic, es proposa com a objectiu principal

convertir aquesta obra literària i els seus continguts en un
referent conegut pel conjunt de la societat catalana. Per
això s'han establert diferents camps d'actuació que abra-
cen les edicions de la novel·la, les llibreries i biblioteques i
totes les manifestacions relacionades amb el món del lli-
bre, la ràdio, la televisió, el cine, el teatre, la Universitat,
els centres d'ensenyament primari i secundari, i s'ha pro-
gramat una important exposició sobre el Cavaller que
clourà l'any del Tirant.

N. de la Generalitat marc 90

Mångfald i ett enat Europa

I EUROPA FINNS bara två enspråkiga och
enkulturella länder: Island och Portugal.
Europa är ett lapptäcke, i sanning allt annat
än enhetligt. I Jugoslavien och Belgien finns
ingen majoritetsbefolkning alls. I Jugoslavien
kämpar serberna och kroaterna om makten så
att hela samhället skakas. Frankrike är allt
annat än franskt: där — liksom i Sverige —
har man i gangna tider använt mer eller
mindre vald för att förgöra minoritetsspråken
och därmed minoriteterna själva.

I Europas 33 stater
finns 300 minoriteter.
50 miljoner männi-
skor; var tionde euro-
pe tillhör någon mino-
ritet!

Det har sagts att
minoriteterna i Euro-
pa är ett prisma som
återspeglar historiens
farger. Till detta
spektrum hör folk och kulturer som många av
oss inte känner ens till namnet. Vilka är
sorberna eller vendarerna i DDR? En folkspillra
som undgått germanisering och som fortfarande
har sin egen kultur, de räknar till exempel
med fem arstider! Eller baskerna, vars språk
är ett stort mysterium! Vad vet vi om
rutenerna, eller kroaterna och rätoromaner-
na? Eller våra egna minoriteter: samerna och
tornedalingarna? De senare har inte ens
officiell status som minoritet!

EFTER KRIGET sved saren i ett härjat
Europa. I väst gällde återuppbyggnad enligt
kapitalismens regler, i öst byggde man
socialismen. Heinz Nordhoff, som skapade den
sk asfaltbubblan, sade att nutiden börjar där
man kapar alla band med det förgångna.
Majoritetsbefolkningarna var inte intressera-

de av att gräva i historien och minoriteterna,
det vill säga de enhetliga motkulturerna,
insåg att de utgjorde ett hot mot imperialis-
mens alla former — som de alltid gjort — och
höll käft av ren självbevarelsedrift.

Det förgångna återvänder emellertid. Mino-
riteterna, de små nationerna och de flerkultu-
rella människorna uppmärksammas på ett
sätt som aldrig förr. De har blivit dagligt
nyhetsstoff. Overallt, i öst och väst, gör de sig
synliga. Banderollen "Helmut Du bist auch
unser Kanzler" i den polska byn Krzywowa är
kanske inte ett uttryck för drömmen om
Stor-Tyskland utan ett tecken på en tidigare
förnekad minoritets existens.

VI LEVER I paradoxernas tid. Skall det enade
Europa trots allt bli de små kulturernas och
minoriteternas Europa? Samtidigt som den
amerikanska kulturen och dollarn lägger
under sig allt fler och fler länder och
engelskan — Europas desperanto — ser ut
att bli allas vårt gemensamma språk reser sig
minoriteterna och de små nationerna. De
baltiska länderna har visat att deras förtyckta
kulturer är hela och ofördärvade. Ungrarna

och tjekerna håller på att återbörda kultu-
rens centrum dit det hör hemma. Homo
europaeus bor inte bara i Germanien och de
små folkens biologiska minne är uthålligt.
Esterna återvänder snabbt till sina traditio-
ner, mordvinernas urgamlas riter lever.

ETT ENAT EUROPA. Hur kommer det att se
ut? Ett fantastiskt spektrum, ett mångkultu-
rellt Europa, där moralen än en gång skall
krossa försöken att utplåna människornas
kulturella identitet? Ett Europa där de ryska
stridsvagnarna i öst ersatts av den amerikans-
ka dollarn? Ett Europa där minoriteterna och
de sma kulturerna förintats?

Bengt Pohjanen

BENGT POHJANEN

DAGENS NYHETER 10 juni 1990

